

Research Paper

Analyzing the Fields of Improving the Entrepreneurship System and Micro and Small Businesses for the Purpose of Sustainable Economic Development in Rural Areas the Case Study of Villages of Babolsar Township

Kobra Najafi ¹, Hossein farahani ² , Behrooz Mohamadi Yeganeh ³ , Ali Akbar Najafi Kani ⁴

1. Geography Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Email: kobranajafi1159@gmail.com

2. (Corresponding Author) Geography Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Email: Hfarahani@znu.ac.ir

3. Geography Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Email: behrozyeghaneh@yahoo.com

4. Geography Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

Email: a.najafi@umz.ac.ir

ARTICLE INFO

Keywords:

Entrepreneurship,
Rural small businesses,
Sustainable economic
development,
Babolsar.

Article History:

Received:

22 December 2023

Received in revised form:

22 February 2024

Accepted:

3 April 2024

Available online:

27 April 2024

pp. 1-19

ABSTRACT

Today, entrepreneurship and small rural businesses can play an important role in diversifying the economy of rural communities in order to stabilize and maintain the population. In addition, it can be considered as a means to stimulate the growth of the economy of rural areas and accordingly, the national economy. Therefore, paying more attention to this important issue is necessary and inevitable in order to empower the villagers, develop human resources, diversify economic growth, and also create new job opportunities. The current research is of an applied type in terms of descriptive-analytical and field methods. The statistical population of the present research is the rural households of 12 villages in Babolsar city, which totals 8364 households, and its population is equal to 25840 people. The required number of samples was determined using Cochran's formula equal to 367 people. The reliability of the research tool was also obtained using Cronbach's alpha coefficient for the components under investigation, which was equal to 0.79. The data extracted from the questionnaire were analyzed using Smart-PLS and SPSS software and the structural equation method. The results of the research indicate that all themes obtained higher than acceptable values, and the appropriateness of the model indicators indicate the appropriateness of the measurement model that among the comprehensive themes, the theme of infrastructural, economic, and legal factors, respectively, have the most significant impact among the themes. have a review and the determination coefficient of each of the topics reviewed shows its validity and importance. It is worth mentioning that, on the other hand, cultural factors have the least effect, and the investigated indicators in this section had the lowest factor loading.

Citation: Najafi, K., Farahani, H., Mohamadi Yeganeh, B., Najafi Kani, A. A. (2024). Analyzing the Fields of Improving the Entrepreneurship System and Micro and Small Businesses for the Purpose of Sustainable Economic Development in Rural Areas the Case Study of Villages of Babolsar Township. *Geographical planning of space quarterly journal*, 14 (1), 1-19.

 <http://doi.org/10.30488/GPS.2023.401462.3651>

© The Author(s)

This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Publisher: Golestan University Press

Extended Abstract

Introduction

Entrepreneurship, as a driving engine of economic and social development, has a fundamental role in the future development of rural communities. In this regard, small businesses are considered the best security for entrepreneurial activities, and this requires that the owners and employees of small businesses have entrepreneurial skills and abilities. Small businesses form the skeleton of the economy of any country. Today, entrepreneurship and small rural businesses can play an important role in diversifying the economy of rural communities in order to stabilize and maintain the population. In addition, it can be considered as a means to stimulate the growth of the economy of rural areas and, accordingly, the national economy. Therefore, paying more attention to this important issue is necessary and inevitable in order to empower the villagers, develop human resources, diversify economic growth, and also create new job opportunities. Babolsar city is on the south bank of Mazandaran Sea, from the east to Joibar city, from the south to Babol city, and from the west to Fereydunkanar city. This city has 3 divisions and 6 villages, and according to the 2015 census, it has a population of 150,223 people. In this research, 2 villages in each village (a total of 12 villages) were selected as a sample community and investigated.

Methodology

The current research is applied in terms of descriptive-analytical and field methods. The statistical population of the present research is the rural households of 12 villages in Babolsar, which totals 8364 households, and its population is equal to 25840 people. The required number of samples was determined using Cochran's formula equal to 367 people. The reliability of the research tool was also obtained by using Cronbach's alpha coefficient for the investigated components of the research equal to 0.79, and the validity of the research or the validity of the questionnaire was obtained through content face validity

(using the opinions of specialists and experts). The data extracted from the questionnaire were analyzed using the structural equation method and SPSS and Smart-PLS software. Arc-GIS software environment map was also prepared.

Results and discussion

The results show that the standard deviation and average of the sample are in good condition, and all the constructs (20 constructs), i.e., the organizing themes, have a significant relationship. To measure the fit of the structural part of the models using the R² criterion, the R² value of all the structures should be calculated first, and then more attention should be paid to the structures whose R² value is weak and lower. As shown in the table above, R² values for all variables are more than strong, indicating the model's high predictive power. The GoF criterion is related to the general part of structural equation models. This means that with this criterion, the researcher can control the fit of the overall part after checking the fit of the measurement part and the structural part of the overall research model. The research results indicate that all themes obtained higher than acceptable values, and the appropriateness of the model indicators indicates the appropriateness of the measurement model. Among the comprehensive themes, infrastructural, economic, and legal factors, respectively, have the greatest impact. Each topic's review and determination coefficient shows its validity and importance. On the other hand, cultural factors have the least effect, and the indicators investigated in this section had the lowest factor load. On the other hand, cultural factors have the least effect, and the indicators investigated in this section had the lowest factor loading.

Conclusion

The development of entrepreneurship in Iran, as the most effective strategy for overcoming economic and social problems, requires identifying and removing its obstacles. Capacity building for the development of entrepreneurship, on the

one hand, requires the provision of entrepreneurial training and skills with a market-oriented approach based on the needs of society at all educational levels. On the other hand, the development of entrepreneurship requires the recognition and removal of obstacles and the creation of fields suitable for developing production and service activities. There is no doubt that the strong presence of the government in Iran's economy and the obstacles that exist for effective competition between the private sector and entrepreneurs slow down the development of entrepreneurship and make it impossible. It can be said that before entrepreneurs feel the competition of the private sector for their activities, obstacles such as infrastructure indicators, economic challenges, administrative laws and regulations, and government monopolies hinder their business. As mentioned, the development of entrepreneurship in Iran has always faced serious obstacles, and the villages of the study area are no exception to this rule. In addition, to realize this, the location and time requirements of the villages in economic, social, infrastructural, and environmental fields should be considered. Therefore, depending on the conditions and needs, the entrepreneurship development of micro and small businesses in rural areas can include improving the infrastructure of entrepreneurship development related to agriculture, tourism, transformation, and complementary industries based on small and medium knowledge companies. Based on the rural environment, entrepreneurship development as a cross-sectoral category should be considered in all organizations and public and government institutions. To strengthen the entrepreneurial spirit of businesses, it is essential to have the attention of officials, planners, and the unwavering determination of all investors. Additionally, small works based on a knowledge-based economy are necessary and inevitable.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تحلیل زمینه‌های بهبود نظام کار آفرینی و کسب و کارهای خرد و کوچک به منظور توسعه پایدار اقتصادی در نواحی روستایی مطالعه موردی: روستاهای شهرستان بابلسر*

کبری نجفی^۱، حسین فراهانی^۲ ✉، بهروز محمدی یگانه^۳، علی اکبر نجفی کانی^۴

۱- گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. Email: kobranajafi1159@gmail.com

۲- نویسنده مسئول، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. Email: hfarahani@znu.ac.ir

۳- گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. Email: behrozyeghaneh@yahoo.com

۴- گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران. Email: a.najafi@umz.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

امروزه کارآفرینی و کسب و کارهای کوچک و خرد روستایی به‌ویژه در روستاهای ساحلی می‌تواند نقش مهمی در متنوع سازی اقتصاد جوامع روستایی در راستای تثبیت و نگهداشت جمعیت ایفا کند. علاوه بر آن می‌تواند وسیله‌ای برای تحریک رشد اقتصاد نواحی روستایی و به تبع آن اقتصاد ملی به شمار آید. بر این اساس توجه بیش از پیش به این مهم، به منظور توانمندسازی روستاییان، توسعه منابع انسانی، تنوع بخشی، رشد اقتصادی و همچنین خلق فرصت‌های شغلی جدید امری ضروری و اجتناب ناپذیر است. تحقیق حاضر از نوع کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی و میدانی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر خانوارهای روستایی ۱۲ روستای شهرستان بابلسر می‌باشند که بالغ بر ۸۳۶۴ خانوار بوده و جمعیت آن برابر با ۲۵۸۴۰ نفر می‌باشد. تعداد نمونه مورد نیاز با استفاده فرمول کوکران معادل ۳۶۷ نفر تعیین گردید. پایایی ابزار تحقیق نیز با استفاده از ضریب آلفای کرون باخ برای مؤلفه‌های مورد بررسی تحقیق برابر با ۰/۷۹، به دست آمده است. داده‌های مستخرج از پرسش‌نامه با بهره‌گیری از نرم افزار Smart pls و Spss و با استفاده از روش معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که تمام شاخص‌ها، مقادیری بالاتر از حد قابل قبول را کسب کردند و تناسب شاخص‌های مدل حاکی از مناسب بودن مدل اندازه‌گیری در پژوهش حاضر است. از میان شاخص‌های بررسی شده، به ترتیب شاخص‌های زیرساختی، اقتصادی و قانونی بالاترین بار عاملی را به خود اختصاص دادند و بیشترین تأثیر را بر بهبود نظام کارآفرینی در روستاهای ساحلی شهرستان بابلسر دارا هستند. در مقابل عوامل فرهنگی کمترین بار عاملی را به خود اختصاص داده و تأثیر کمتری در بهبود کارآفرینی روستایی دارا می‌باشند.

واژگان کلیدی:

کارآفرینی،

کسب و کارهای کوچک

روستایی،

توسعه پایدار اقتصادی،

بابلسر.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۱۰/۰۱

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۱۲/۰۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۱/۱۵

تاریخ چاپ:

۱۴۰۳/۰۲/۰۸

صص. ۱۹-۱

استناد: نجفی، کبری؛ فراهانی، حسین؛ محمدی یگانه، بهروز و نجفی کانی، علی اکبر. (۱۴۰۳). تحلیل زمینه‌های بهبود نظام کارآفرینی و کسب و کارهای خرد و کوچک به منظور توسعه پایدار اقتصادی در نواحی روستایی، موردی: روستاهای شهرستان بابلسر. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۴ (۱)، ۱۹-۱.

<http://doi.org/10.30488/GPS.2023.401462.3651>

ناشر: انتشارات دانشگاه گلستان

© نویسندگان

*. این مقاله برگرفته از رساله دکتری خانم کبری نجفی در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی با راهنمایی نویسنده دوم و سوم و مشاوره نویسنده چهارم در دانشگاه زنجان می‌باشد.

مقدمه

توسعه کارآفرینی فرآیندی پیچیده، بلندمدت و فراگیر است که نقش به سزایی در رشد و توسعه اقتصادی کشورها دارد، به طوری که امروزه کارآفرینی به راهبردی ترین و مهم ترین ابزار توسعه اقتصادی جوامع پیشرفته تبدیل شده است. مطالعات و بررسی های جهانی کارآفرینی نشان می دهد که بین نرخ فعالیت های کارآفرینانه و تولید ناخالص داخلی در برخی از کشورها مانند آمریکا به میزان ۷۵ درصد همبستگی وجود دارد. از این رو افزایش فعالیت های کارآفرینانه همواره با افزایش تولید ناخالص ملی و در نتیجه افزایش درآمد ملی، رفاه و آسایش در جامعه همراه می باشد. به همین دلیل گرایش به کارآفرینی در سراسر دنیا بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. برای مثال در کشور هند برای توسعه کارآفرینی، سازمان ملی کارآفرینی و توسعه کسب و کارهای کوچک ایجاد شده است. همچنین در کشور مالزی وزارتخانه ای به نام وزارت توسعه کارآفرینی شکل گرفت. سایر کشورهای آسیایی نیز برای توسعه کارآفرینی، علاوه بر کمک های مالی و حقوقی، به ایجاد و گسترش زمینه های قانونی آن پرداختند (تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۴: ۸۴). کسب و کارهای کوچک با خرید و فروش کالاها، تولید کالاها یا عرضه خدمات، به منظور به دست آوردن سود سر و کار دارد. بر این اساس کسب و کارهای روستایی مهم ترین عنصر توسعه اقتصاد روستایی هستند که سبب اشتغال زایی و کاهش بیکاری، افزایش درآمد و افزایش بهره وری می شوند (نجفی کانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۱). در تعریف کسب و کارهای روستایی سه معیار را می توان به شرح زیر مدنظر قرار داد:

- اول اینکه به روستاییان خدمات ارائه دهند.
- دوم اینکه در منطقه روستایی واقع شده باشند.
- سوم اینکه به عرضه و فروش خدمات و محصولات روستاییان اعم از مواد غذایی و سایر تولیدات طبیعی، صنایع دستی، فعالیت های تفریحی و یا کالاها محیط زیستی بپردازند.

مناطق روستایی به عنوان یک محیط جذاب با ترکیب شرایط زندگی مطبوع و فرصت های جالب اشتغال، به ویژه در زمینه کارآفرینی و خدمات روستایی (به خصوص در بخش های کشاورزی و گردشگری) ارتقا یافته است. یکی از انواع کسب و کارهای روستایی، کسب و کارهای خرد و کوچک روستایی است که باید بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد (Deller et al, 2019: 30). با توجه به این که اکثر روستاییان به اراضی کشاورزی دسترسی ندارند، بنابراین، نمی توانند به طور کامل به منافع حاصل از کشاورزی وابسته باشند. از این رو، لازم است فعالیت های جدیدی در بخش کشاورزی و غیر کشاورزی، در راستای تنوع بخشی به فرصت های شغلی برای جوانان روستایی ایجاد شوند تا از این طریق آن ها با خلاقیت و نوآوری، فرصت های اقتصادی را شناسایی و به ایده های جدید تبدیل کنند (Kimbu & Michael, 2016: 66) و با ترکیب عوامل مختلف تولید، شیوه جدیدی از فعالیت اقتصادی را خلق کنند که منجر به تحولات مثبت فضایی سکونتگاه های روستایی شود. شایان ذکر است که کارآفرینی نقش مهمی در توزیع فضایی فعالیت های کشاورزی و غیر کشاورزی و در نتیجه تحولات فضایی سکونتگاه های روستایی دارد. از این رو، در صورت توجه به توانمندی های روستاییان می توان بستر لازم برای تعادل اجتماعی - اقتصادی سکونتگاه های روستایی در سطح محلی و ناحیه ای را فراهم ساخت (Darmadji, 2016: 74). در برخی از کشورهای در حال توسعه، به رغم این که ظرفیت بالایی در بخش کشاورزی و غیر کشاورزی دارند، اما به دلیل کم توجهی به شاخص های توانمندسازی مثل تفویض قدرت و اختیارات، آموزش و آگاهی بخشی دانش و مهارت و دسترسی به منابع، روستاییان در زمینه کارآفرینی مشارکت چندانی ندارند (Koyana et al, 2017: 738). از این رو، توجه به شاخص های توانمندسازی ذی نفعان روستایی نیز در جهت بهبود مشارکت آن ها در راستای تحولات

فضایی سکونتگاه‌های روستایی امری ضروری است (Faggio & Silva, 2014: 67).

اگرچه روستاهای ساحلی برای گردشگران دارای جاذبه‌های فراوانی است، ولی برای جوانان روستایی به دلیل افزایش بی‌حدوحصر قیمت زمین و مسکن دافعه دارد. به‌نحوی که جمعیت روستایی مولد که در گذشته به امر تولید می‌پرداختند، تولیدات روستایی را رها کردند و به مشاغل غیررسمی روی آورده و یا به حاشیه شهرهای بزرگ‌تر مهاجرت می‌کنند. به‌بیان‌دیگر روستاها در حال تخلیه شدن جمعیت بومی و کاهش تولیدات کشاورزی است و از سوی دیگر جاذب جمعیت غیربومی هستند که با احداث خانه‌های دوم از روستاها بهره می‌برند. خلاصه اینکه شواهد و مطالعات نشان می‌دهد که فرصت‌های شغلی در این نواحی بسیار کم شده است و مشاغل کشاورزی با مزارع کوچک با بهره‌وری پایین و یا مشاغل خدماتی نمی‌تواند جوابگوی نیازهای کنونی آنان باشد. لذا با توجه مطالب مذکور، توسعه و ترویج فرهنگ کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک در نواحی روستایی بابلسر، نیازمند عزم جدی است و برای برون‌رفت از چالش مذکور اهتمام دستگاه‌های متولی و مشارکت همه‌جانبه سرمایه‌گذاران و کارآفرینان روستایی در روستاهای ساحلی امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. چرا که از طریق کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک روستایی می‌توان با شناسایی مزیت‌های نسبی و رقابتی، ظرفیت‌ها و محدودیت‌های جوامع روستایی بر اساس برنامه‌ریزی راهبردی مناسب به توسعه اقتصادی روستایی دست‌یافت (نجفی‌کانی، ۱۴۰۰: ۸۳۶). بر این اساس پژوهش حاضر درصدد پاسخ‌گویی به سؤال‌های زیر است:

- ۱) مهم‌ترین مسائل و چالش‌های کارآفرینی کسب‌وکارهای خرد و کوچک از منظر روستاییان و کارآفرینان در ناحیه مورد مطالعه کدامند؟
- ۲) بین ظرفیت‌های کارآفرینی کسب‌وکارهای خرد روستایی با توسعه اقتصادی ناحیه مورد مطالعه تا چه میزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؟

مبانی نظری

کارآفرینی به‌عنوان موتور محرکه توسعه اقتصادی و اجتماعی نقش اساسی در آینده توسعه جوامع روستایی دارد. در این راستا کسب‌وکارهای کوچک بهترین مأمّن برای فعالیتهای کارآفرینانه به شمار می‌آیند و این امر نیازمند آن می‌باشد که صاحبان و کارکنان کسب‌وکارهای کوچک از مهارت‌ها و توانایی‌های کارآفرینانه برخوردار باشند. (Joo, 2020: 72). کسب‌وکارهای کوچک اسکلت‌بندی اقتصاد هر کشوری را تشکیل می‌دهند. از این رو کشورهای صنعتی و در حال توسعه با برنامه‌ریزی لازم درصدد ساماندهی و رفع موانع و مشکلات، بهبود فضای کسب‌وکار و فراهم نمودن زمینه لازم به‌منظور بهره‌گیری هرچه بیشتر از این کسب‌وکارها در راستای توسعه کارآفرینی، حل معضل بیکاری، افزایش ارزش‌افزوده و صادرات صنعتی، توسعه منطقه‌ای و کمک به بهبود توزیع درآمد جامعه و در جهت تحقق توسعه اقتصادی و اجتماعی می‌باشند (نجفی‌کانی، ۱۴۰۰: ۶۴؛ سعدی و ناظمی، ۱۳۹۴: ۳). سازمان‌ها می‌توانند با بسیج امکانات و نیروها، در راستای به‌کارگیری هر چه بیشتر کارآفرینی سازمانی حرکت کنند تا در نهایت به بهره‌وری و کیفیت بیشتر خدمات برسند که در این راستا پتانسیل‌ها و نقش آن در ظهور و پیاده‌سازی هر چه مؤثرتر کارآفرینی سازمانی مشخص گردد (Packard, 2017: 2). در زمینه کسب‌وکارهای کوچک به دلیل ویژگی‌های خاص و تنوع فعالیتهای آن تعاریف مختلفی ارائه شده است. ولی تاکنون یک تعریف جهان‌شمول ارائه نشده است. کسب‌وکار کوچک، اغلب متعلق به بخش خصوصی هستند و تعداد کارمندان آن کم است. مفهوم کوچک در این تعریف متغیر و به نوع فعالیت یا کشور مورد بررسی بستگی دارد. این رقم کمتر از ۸ نفر در کشور چین تا ۵۰۰ نفر شاغل در کشور آمریکا متغیر است. در ایران نیز

کسب‌وکارهایی که تعداد ۹ نفر یا کمتر نیروی انسانی دارد، به‌عنوان کسب‌وکار کوچک تلقی می‌شوند (امیدی و چهارسوقی، ۱۳۹۶: ۱۷۰). تحولات پیچیده و سریع چند دهه اخیر موجب شده است کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، کسب‌وکارهای کوچک را به‌عنوان زمینه‌ای برای دستیابی به اهداف توسعه از جمله توسعه اقتصادی در نظر بگیرند. عوامل زیادی بر روی توسعه و تقویت کسب‌وکارها تأثیرگذار هستند که در این میان، بسیاری از صاحب‌نظران تأکید ویژه‌ای بر بازاریابی دارند و آن را یکی از کلیدی‌ترین عوامل تعیین‌کننده پایداری کسب‌وکارها می‌دانند (McKague & Siddiquee, 2017: 49). این در حالی است که با در نظر گرفتن محدودیت‌های قابل توجه کسب‌وکارهای کوچک از جمله منابع مالی و انسانی از یک سو توجه به محیط پویا و مبهم پیرامون این نوع کسب‌وکارها، به نظر می‌رسد که کسب‌وکارهای کوچک فراتر از شیوه‌های سنتی، به‌شدت نیازمند شیوه‌ها و رویکردهای جدیدی در حوزه بازاریابی با تأکید بر بازاریابی کارآفرینانه می‌باشند (رضایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۲). ارزیابی کسب‌وکارهای کوچک نشان می‌دهد این مشاغل در ایجاد اشتغال و از آن مهم‌تر در نوآوری، بهره‌وری بالاتر، زمینه ایجاد اشتغال و ماندگاری در جامعه روستایی، انتقال حس امید و شادابی به جامعه هدف نقش کلیدی ایفا می‌کنند (Kakodkar et al, 2017; Joo Dongoh, 2020: 73). همچنین توسعه این کسب‌وکارها به‌طور اعم باعث افزایش بهره‌وری عوامل تولیدشده و در بلندمدت موجب ایجاد ثروت، مزیت رقابتی برای اقتصاد و در نهایت ضامن بقای توسعه پایدار هر کشوری می‌باشد. توسعه کسب‌وکارهای کوچک در مناطق روستایی، به‌عنوان یکی از قطب‌های اقتصادی و اجتماعی کشور، علاوه بر تولید ناخالص ملی، کنترل بیکاری و ایجاد اشتغال می‌توانند در افزایش اعتماد به نفس، خوداتکایی، توانمند شدن جامعه روستایی و نهایتاً رشد و توسعه کشور نقشی برجسته ایفا کنند (یوسفی و همکاران، ۱۴۰۱: ۵؛ سعدی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۷۲). با توجه به ماهیت و مشخصه‌های جوامع روستایی، تجربیات توسعه روستایی در کشورهای مختلف جهان طی چند دهه گذشته بیانگر آن است که مشکلات کمبود درآمد روستاییان و به دنبال آن عواقب و پیامدهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی ناشی از آن را نمی‌توان تنها با انتقال دانش فنی و فناوری‌ها و نیز انتقال سرمایه‌های مادی به مناطق روستایی حل شده در نظر گرفت، بلکه عنصر مهم‌تری که باید مورد توجه سیاست‌گذاران و کارشناسان روستایی قرار گیرد، تأکید بر توسعه کسب‌وکارهای کوچک روستایی و فراهم ساختن بسترهای ضروری برای رشد و توسعه آن‌ها می‌باشند (Darmadji, 2016: 75; Karabulut, 2016: 13).

کارآفرینی فرآیند کشف، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌ها برای معرفی محصولات، خدمات، فرآیندها، روش‌های ساماندهی یا بازارهای جدید است که منابع را از یک سطح بهره‌وری به سطح دیگر بسیج می‌کند که این امر مستلزم اراده فرد برای به عهده گرفتن مسئولیت‌ها و توانایی ذهنی در انجام وظیفه از مرحله ایده تا اجرا است (Toma et al, 2014: 438). در صورت توجه به قابلیت‌های فردی و اجتماعی روستاییان جهت بهبود شاخص‌های کارآفرینی می‌توان بستر لازم برای تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی را فراهم ساخت. اما از آنجایی که تا سال ۱۹۷۰، در فرآیند برنامه‌ریزی، کارآفرینی روستایی رویکرد عقلایی‌گرایی فن محور به‌جای رویکرد ارتباطی - مشارکتی غالب بود، دولت‌مدان و سیاست‌گذاران توسعه، به بعد اقتصادی کارآفرینی بیشتر از ابعاد روان‌شناختی و اجتماعی آن توجه داشتند. از این رو، نگرش تک‌بعدی به کارآفرینی و کم‌توجهی به اولویت‌ها و گرایش‌های ذی‌نفعان روستایی، علی‌رغم رشد اقتصادی باعث بروز چالش‌های عدیده‌ای همچون بحران‌های زیست‌محیطی و نابرابری‌های اجتماعی - اقتصادی در سطح سکونتگاه‌های روستایی شد (مریدالسادات و همکاران، ۱۳۹۶: ۸۴). این مقوله، زمینه را برای تغییر رویکرد سیاست‌گذاران توسعه از «بالا به پایین» و «حکومت‌محور» به رویکرد از «پایین به بالا» و «اجتماع‌محور» هدایت کرد (مقیمی و همکاران، ۱۳۹۷:

۹۳). بر این اساس چهار دیدگاه در ارتباط با کارآفرینی مطرح است:

- دیدگاه رشد محور اقتصادی

- دیدگاه روانشناسی

- دیدگاه جامعه‌شناسی

- دیدگاه سازمانی.

هر کدام از این دیدگاه‌ها، کارآفرینی را از جهات مختلف موردبررسی قرار داده‌اند. به‌طورکلی، اقتصاددانان بر نقش کارآفرینان در توسعه اقتصادی تأکید دارند و به کارآفرینان به‌عنوان شکارچیان فرصت‌ها، خالقان کسب‌وکارهای جدید و ریسک‌پذیران توسعه اقتصادی می‌نگرند که برای حیات نظام اقتصادی ضروری هستند. دیدگاه روانشناسی بر ویژگی‌های روان‌شناسانه افراد در جامعه تأکید دارند. (مقیمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۶۹). از این منظر، داشتن ویژگی‌هایی مثل توفیق طلبی، ریسک‌پذیری، میل به کسب ثروت، استقلال‌طلبی، خلاقیت و نوآوری و خودکارآمدی (Nowinski & Haddoud, 2019: 184-185, Neto et al, 2018: 47)، موجب می‌شود که بعضی از افراد نسبت به دیگران کارآفرین محسوب شوند. از دیدگاه جامعه‌شناسان، راه‌اندازی کسب‌وکارهای جدید، تحت تأثیر ساختارهای اجتماعی است. این ساختارها در قالب انتظارات، هنجارها، روابط و نهادها، انتخاب افراد را محدود می‌کنند و رفتار و پیامدهای آن را شکل می‌دهند (Ingh & Bhaskar, 2015:810). همچنین، دیدگاه سازمانی به پرورش رفتارهای کارآفرینانه در یک سازمان اشاره دارد. به این معنی که سازمان‌ها می‌توانند با تشویق افراد به کسب‌وکارهای جدید، نوآوری‌های مفید را توسعه داده و به آن‌ها آزادی و انعطاف‌پذیری لازم در جهت رسیدن به اهداف و تعقیب برنامه‌هایشان را بدهند (حسین‌زاده، ۱۳۹۷: ۵۲۲). بی‌تردید توسعه پایدار روستایی بر پایه ابداع، نوآوری، خلاقیت و استفاده از دانش نوین استوار است. در همین راستا، کارآفرینی که به مفهوم کشف و بهره‌برداری از فرصت‌ها به‌منظور ارزش‌آفرینی در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه است، پایه و اساس توسعه همه‌جانبه روستایی محسوب می‌گردد (Peter, 2015:683). همان‌طوری که قبلاً اشاره شد، کارآفرینی نقش کلیدی در رشد و توسعه اقتصادی، حضور فعال در بازارهای جهانی، رقابت، اشتغال‌زایی پایدار، توسعه عدالت، کاهش فقر، درآمد ملی و حل مشکلات جامعه، دولت و بخش عمومی دارد. کارآفرینان به تولید کالاهای مصرفی و کالاهای سرمایه‌ای در کشور به‌منظور حداقل ساختن وابستگی به کشورهای خارجی علاقه‌مند هستند و این امر کشور را در جهت خوداتکایی پیش می‌برد و به تسریع توسعه اقتصادی کمک می‌کند (Daniel et al, 2017). کارآفرینی صنعتی در نقاط روستایی نیز منجر به افزایش تولید محصول با کیفیت و رسیدن به میانگین ارزش بیشتر و در نتیجه حجم بالای صادرات می‌شود. توسعه صادرات، ذخایر ارزی خارجی را افزایش می‌دهد و به تأمین موازنه و کاهش کسری تراز پرداخت‌ها کمک می‌کند. بنابراین با علم به اینکه کارآفرینی و فعالیت‌های کارآفرینانه از نقش و جایگاه ویژه‌ای برای دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه و چشم‌انداز اقتصادی کشور برخوردارند، کشف و بهره‌برداری از فرصت‌های موجود توسط کارآفرینان یکی از اولویت‌های کشورهای درحال توسعه به‌حساب می‌آید (Ihejiamaizu et al, 2019). فرصت کارآفرینی به معنی شروع کسب‌وکاری جدید بر پایه شناسایی فرصت‌ها و به‌کارگیری نوآوری است که افراد با هدف افزایش درآمد و ارتقاء کیفیت زندگی خویش به آن مبادرت می‌ورزند. (Aparicio et al, 2016: 48)، کارآفرینی به معنی فرآیند کشف و بهره‌برداری از فرصت‌ها به‌منظور ارزش‌آفرینی در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بوده و پایه و اساس توسعه پایدار و همه‌جانبه تلقی می‌شود. بدین ترتیب توسعه کارآفرینی نقش شایسته‌ای برای حضور فعال در بازارهای جهانی، مقابله با رقبا، اشتغال‌زایی پایدار، توسعه عدالت،

کاهش فقر و حل مشکلات جامعه، دولت و بخش عمومی دارد (نجفی‌کانی و حمیدی، ۱۴۰۰: ۲۲۳). توسعه کارآفرینی در ایران نیز به‌عنوان اجرایی‌ترین استراتژی برون‌رفت از مشکلات اقتصادی و اجتماعی، نیازمند شناسایی و رفع موانع آن است. تردیدی نیست که حضور پررنگ دولت در اقتصاد ایران و موانعی که برای رقابت مؤثر بخش خصوصی و کارآفرینان وجود دارد، توسعه کارآفرینی را کند و بلکه ناممکن می‌سازد (Neto, 2018:47). شاید بتوان گفت که کارآفرینان قبل از آنکه رقابت بخش خصوصی را برای فعالیت‌های خود احساس کنند موانعی مانند قوانین و مقررات اداری و انحصارات دولتی را مانع کسب‌وکار خود می‌بینند. همان‌طوری که اشاره گردید (دیوسالار، ۱۳۸۴: ۸۴).

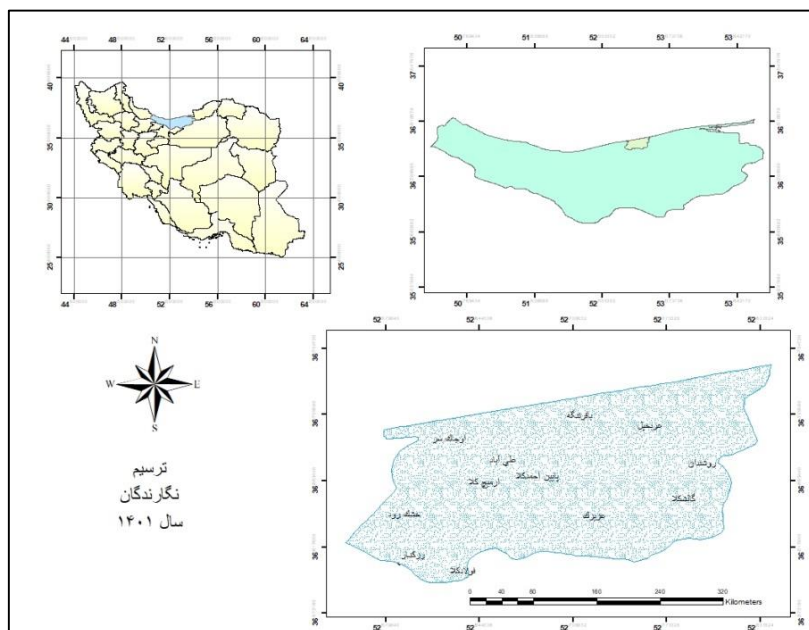
توسعه کارآفرینی در کشور ایران همواره با موانع جدی مواجه بوده و روستاهای ناحیه مورد مطالعه نیز از این قاعده مستثنی نمی‌باشند. در این زمینه مطالعات گسترده‌ای توسط پژوهشگران خارجی و داخلی انجام گردید که به برخی از آن‌ها به شرح زیر اشاره می‌گردد:

قدیری معصوم و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان شناسایی و اولویت‌بندی پیشران‌های توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی ایران با استفاده از روش تحلیل محتوی و روش رتبه‌بندی کیو به این نتیجه دست‌یافت‌اند که در بین شش پیشران شناسایی‌شده، پیشران‌های حمایتی و پیشران اقتصادی از رتبه بالاتری نسبت به سایر پیشران‌ها برخوردار است. فراهانی و الوندی (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان تبیین چالش‌های کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک روستایی در روستاهای شهرستان بیجار که از مدل معادلات ساختاری استفاده کردند، به این نتیجه دست‌یافت‌اند که موانع متعددی پیش‌روی توسعه کارآفرینی وجود دارند و عامل اقتصادی به‌عنوان مهم‌ترین مانع و عوامل فردی و اجتماعی به‌عنوان کم‌اثرترین مانع محسوب می‌شوند. کشاورز و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان شناسایی پیشران‌های موفقیت کارآفرینی دیجیتال با رویکرد فراترکیب که با روش کمی آنتروپی شانون انجام‌شده نشان دادند که کدهای فرهنگ‌سازمانی، مشتری‌مداری و عوامل اجتماعی دارای بیشترین ضریب اهمیت در ترویج کارآفرینی هستند و مهم‌ترین عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی، به ترتیب عبارت از توانایی‌های کارآفرینی، اصلاح یا تدوین قوانین حمایتی و دسترسی به سرمایه می‌باشند. مودتی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان عوامل نهادی رسمی و غیررسمی، کارآفرینی فرصت‌گرا و رشد اقتصادی که با استفاده از داده‌های تلفیقی پویا از طریق روش گشتاورهای تعمیم‌یافته انجام شد به این نتیجه رسیدند که ارتباط معناداری میان کارآفرینی فرصت‌گرا و نهادهای رسمی و غیررسمی بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب وجود دارد و برای دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی، توجه هر چه بیشتر به کیفیت محیط نهادی و نوع انگیزش کارآفرینان باید در دستور کار مسئولان قرار گیرد. داوری و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان ارائه مدل کسب‌وکار مؤثر در حوزه کسب‌وکارهای الکترونیکی که با روش شبکه‌خزان انجام گردید به این نتیجه رسیدند که بهبود فضای فعالیت کسب‌وکار و رشد اقتصادی، شرط لازم برای دستیابی به کیفیت بهتر زندگی بوده و کارآفرینی راهکار کلیدی به‌منظور دستیابی به توسعه اقتصادی، به‌ویژه در کشورهای جهان سوم است. فوتلساز و همکاران (۲۰۱۸) در مقاله‌ای به بررسی انواع نهادهای کارآفرینی فرصت‌گرا و ضرورت‌گرا پرداختند. نویسندگان این مقاله در ۱۸۹ کشور جهان که با روش تحلیل محتوی و روش‌های آماری انجام گردید به این نتیجه دست‌یافت‌اند که بهبود نهادها و سازمان‌ها در راستای توسعه کارآفرینی تأثیری بر کارآفرینی ضرورت‌گرا ندارد و آن‌چرا که باعث موفقیت کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک می‌گردد، خوداتکایی سرمایه‌گذاران مبتنی بر مزیت‌های رقابتی است که توسط نهادها بسترسازی می‌شوند. مک‌کاک، وانگ و سیددکو (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با عنوان بررسی اعطای حق امتیاز اجتماعی به‌عنوان عامل توسعه اکوسیستم کارآفرینی روستایی (مورد مطالعه کریشی و تسو بنگال‌دش) که با استفاده از روش‌های آماری و تحلیل‌های همبستگی

انجام شده اقتصاد روستایی را به عنوان یک اکوسیستم می‌داند که در بین بازیگران، تبادل متقابلی از اطلاعات و سرمایه وجود دارد. آن‌ها آموزش، ارائه تسهیلات مالی، تقویت زیرساخت‌ها به خصوص زیرساخت‌های ارتباطی را بسیار مهم و مؤثر می‌دانند. علاوه بر آن ایجاد ظرفیت‌های کارآفرینی، کمک به ارائه و معرفی فناوری، کمک به توسعه سرمایه اجتماعی و افزایش دسترسی به منابع مالی نقش قابل توجهی در تمامی این فعالیت‌ها و توسعه اکوسیستم کارآفرینی روستایی دارد. هارپا و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان تحلیل مهم‌ترین متغیرهای تعیین‌کننده نوآوری در بین کارآفرینان روستایی که با روش پژوهش کیفی و با استفاده از مصاحبه سازمان‌یافته انجام شد، اطلاعات مربوط به کارآفرینان را گردآوری و تجزیه و تحلیل نمودند. نتایج نشان می‌دهد که بدون آموختن مهارت‌های اصلی (از قبیل مهارت‌های مدیریتی، ارتباطی، مالی و...) نمی‌توان به توسعه کسب‌وکار دست‌یافت. همچنین محیط کسب‌وکار بر توسعه کارآفرینی تأثیر مستقیم دارد. بنابراین بهبود عوامل محیطی برای رشد پایدار کسب‌وکار امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. آپاریکو همکاران (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان بررسی عوامل نهادی مشوق کارآفرینی فرصت‌گرا، برای بررسی نرخ رشد اقتصادی با استفاده از روش حداقل مربع از طریق هیئت‌رئیس نامتعادل در ۴۳ کشور جهان به این نتیجه رسیدند که نهادها ممکن است اثر خودکار نداشته باشند و به مکانیسمی برای انتقال آثار نهادها بر رشد اقتصادی نیاز داشته باشند. اما کارآفرینی فرصت‌گرا یکی از این مکانیسم‌ها محسوب می‌گردد و امکان دستیابی به رشد اقتصادی بالاتر از طریق نهادهای مناسب مشوق کارآفرینی فرصت‌گرا میسر می‌باشند.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان بابلسر در کرانه جنوبی دریای مازندران، از شرق به شهرستان جویبار، از جنوب مماس به شهرستان بابل و از غرب به شهرستان فریدون‌کنار منتهی می‌گردد. این شهرستان دارای سه بخش و شش دهستان می‌باشد و طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۵۰۲۲۳ نفر جمعیت دارد. در تحقیق حاضر دو روستا در هر دهستان (در مجموع ۱۲ روستا) به عنوان جامعه نمونه انتخاب شده و مورد بررسی قرار گرفتند (شکل ۱).

شکل ۱. پراکندگی روستاهای مورد مطالعه در شهرستان بابلسر

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی و میدانی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر خانوارهای روستایی ۱۲ روستای شهرستان بابلسر می‌باشند که بالغ بر ۸۳۶۴ خانوار بوده و جمعیت آن برابر با ۲۵۸۴۰ نفر می‌باشد. تعداد نمونه موردنیاز با استفاده فرمول کوکران معادل ۳۶۷ نفر تعیین گردید. پایایی ابزار تحقیق نیز با استفاده از ضریب آلفای کرون‌باخ برای مؤلفه‌های موردبررسی تحقیق برابر با ۰/۷۹ به‌دست‌آمده است و روایی تحقیق یا اعتبار پرسش‌نامه برای سنجش شاخص‌های تحقیق از طریق اعتبار صوری محتوایی (با استفاده از نظرات متخصصان و کارشناسان) به‌دست‌آمده است (جدول ۱ و ۲). داده‌های مستخرج از پرسش‌نامه با استفاده از روش معادلات ساختاری و با بهره‌گیری از نرم‌افزار Smart pls و Spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. همچنین نقشه در محیط نرم‌افزاری Arcgis تهیه شد.

جدول ۱. تعداد جمعیت و خانوار به تفکیک بخش و روستاهای مورد مطالعه

نام شهرستان	نام بخش	روستاهای مورد مطالعه	جمعیت روستا	خانوارهای روستایی	سهم هر یک از روستاها برای تکمیل پرسش‌نامه
مرکزی	بابلسر	باقرتنگه	۶۱۸۶	۲۰۳۶	۸۹
		پایین احمدکلا	۱۳۲۳	۴۲۷	۱۸
		اجاکسر	۳۴۷۴	۱۱۳۴	۴۹
		علی‌آباد	۱۷۰۵	۵۹۲	۲۵
به‌نمیر	رودبست	عرب‌خیل	۱۳۲۶	۴۴۵	۱۹
		گالش‌کلا	۱۳۲۷	۴۳۰	۱۸
		روشدان	۸۳۱	۲۸۱	۱۲
		عزیزک	۴۲۸۳	۱۴۳۲	۶۱
رودبست	رودبست	فولادکلا	۲۰۹۵	۶۷۷	۲۹
		آرمیج‌کلا	۸۷۸	۲۹۸	۱۳
		خشکرود	۱۵۷۲	۵۲۲	۲۲
مجموع			۲۵۸۴۰ نفر	۸۳۶۴ خانوار	۳۶۷

منبع: مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵

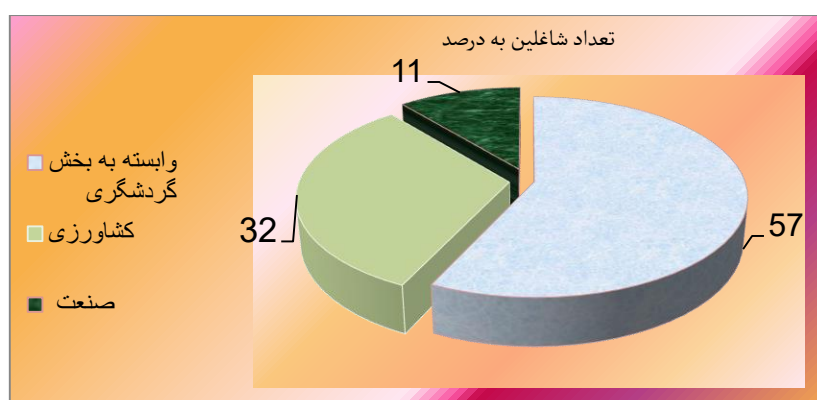
جدول ۲. متغیرها و شاخص‌های پژوهش برای تبیین فرضیه اول تحقیق

بعد	مؤلفه	معیار	شاخص‌های موردبررسی
کسب‌وکارهای خرد روستایی و پایداری اقتصادی	کیفیت مکان	زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی	دسترسی به منابع زیرساختی اعم از آب، برق، گاز، مواد اولیه و...، سرمایه‌گذاری در زمینه کسب‌وکارهای کوچک، انتقال دانش فنی و فناوری تولید،
		عوامل حقوقی و قانونی	حذف موانع و چالش‌های قانونی، تصویب مقررات و مشوق‌های اقتصادی در زمینه کسب‌وکارها، حمایت بیش‌ازپیش دولت، بیمه محصولات تولیدی، تعیین بازار هدف برای فروش محصولات تولیدی سهولت در کسب مجوز جهت راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک روستایی
حفاظت زیست‌بوم	مزیت نسبی		چشم‌انداز زیبای روستاهای ساحلی،
	آموزش و ترویج	آموزش و ترویج	الگوی متنوع کشت، کیفیت زمین‌های کشاورزی و یکپارچگی اراضی، حمل‌ونقل و ارتباطات فیزیکی، تنوع محصولات تولیدی روستایی گسترش و حضور شرکت‌های دانش بنیان ایجاد مراکز آموزشی و ترویجی از طریق نهادهای مرتبط، حذف تشریفات

و بوروکراسی اداری، هماهنگی میان نهادها و سازمان‌های متجلی، حمایت سازمان‌های دولتی و غیردولتی و اجتماعات محلی، ارائه فناوری‌های نو (IT) و کسب‌وکارهای الکترونیک

یافته‌ها

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در بین جامعه نمونه (۳۶۷ نفر)، بخش گردشگری و کشاورزی به ترتیب بیشترین شاغلان را به خود اختصاص داده است و بخش صنعت پایین‌ترین شاغلان را داراست. بنابراین انتظار می‌رود در ناحیه مورد مطالعه با توجه به مزیت نسبی آن کسب‌وکارهای کوچک روستایی بیشتر در بخش گردشگری و کشاورزی باشد (نمودار ۱). همچنین در بین پاسخگویان ۲۱۱ نفر مرد و ۱۵۶ نفر زن بودند. در ضمن سطح سواد جامعه نمونه در شکل زیر نشان داده شد.

شکل ۲. تعداد شاغلان در بخش‌های مختلف در جامعه نمونه

مدل‌سازی معادلات ساختاری

مدل‌سازی معادلات ساختاری یکی از انواع روش‌های آماری است که ابزاری در دست محققین جهت بررسی ارتباط میان چندین متغیر در یک مدل فراهم می‌سازد. علت نام گذاری این روش به SEM به دو دلیل است: روابط میان متغیرها در این روش با استفاده از یک سری معادلات ساختاریافته تجزیه و تحلیل می‌شوند. این معادلات ساختاریافته در قالب مدل‌هایی ترسیم می‌شوند که به محقق امکان مفهوم‌سازی تئوری‌های پژوهش را با استفاده از داده‌ها می‌دهد. یکی از مهم‌ترین دلایل استفاده از این روش این است که مدل‌سازی معادلات ساختاری، روشی کامل و جامع برای آزمودن تئوری‌های یک تحقیق است. دلیل دیگر لحاظ نمودن خطای اندازه‌گیری توسط این روش است که به محقق اجازه می‌دهد تا تجزیه و تحلیل داده‌های خود را با احتساب خطای اندازه‌گیری گزارش دهد. پژوهشگران از این روش برای آزمودن روابط پیچیده میان متغیرهای پنهان و مشاهده‌شده و همچنین میان چند متغیر پنهان استفاده می‌کنند. این روش ساختار روابط درونی را در مجموعه‌ای از معادلات آزمایش می‌کند. این معادلات همه روابط میان سازه‌هایی را که در تحلیل وجود دارند ترسیم می‌کنند. سازه‌ها همان متغیرهای مکنون هستند که چند متغیر مشاهده‌شده آن‌ها را برآورد کنند (داوری و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۰-۸۱).

یکی از مهم‌ترین مراحل تحلیل داده‌ها در SEM، ساخت مدل است. مدل‌سازی روش مناسبی برای بررسی روابط میان متغیرهای مکنون است که توسط متغیرهای مشاهده‌شده سنجیده می‌شوند. مزیت اصلی مدل‌سازی در این است که معادلات ساختاریافته میان متغیرها را در قالب مدل‌هایی بررسی می‌سازد. وقتی مدل توسط محقق ساخته شد، وی برآزش

آن را بر اساس داده‌هایی که نمونه آماری در پاسخ به سؤالات ابزار اندازه‌گیری داده‌اند، بررسی می‌نماید. اولین وظیفه محقق در این فرایند تعیین تناسب بین مدل برآمده از نظریه‌های پیشین با داده‌های جمع‌آوری شده از نمونه‌های آماری پژوهش است. از آنجایی که به دست آمدن یک تناسب کامل بین تئوری و داده‌ها به‌سختی ممکن است، همیشه مقداری تفاوت میان این دو وجود دارد. این میزان تفاوت در اس‌ای‌ام با پس‌ماند نشان داده می‌شود (آذر و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۱).

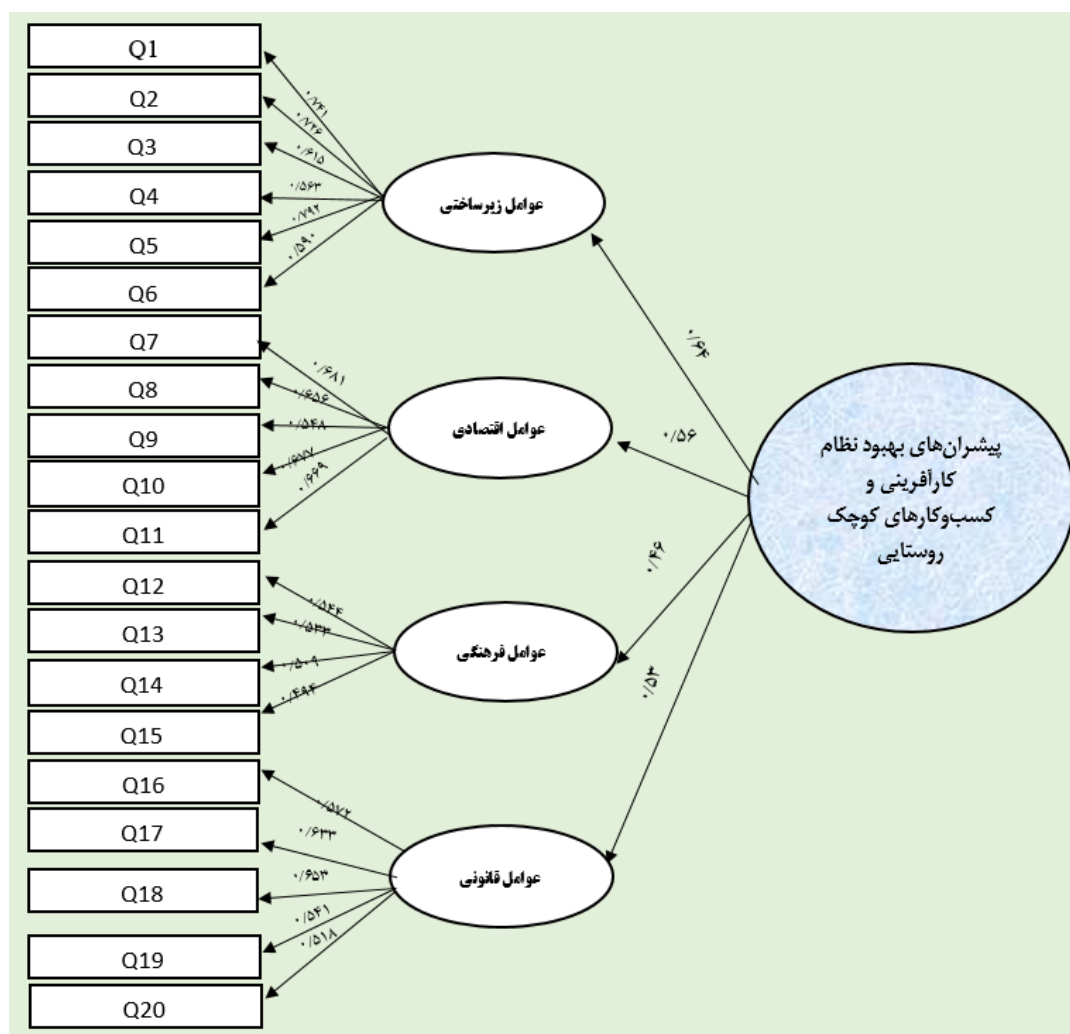
روش کمی پیمایش

در این مرحله از تحقیق، کدهای استخراج‌شده به‌صورت پرسشنامه درآمدند و با استفاده از پرسشنامه طراحی شده و با استفاده از نمونه‌گیری سیستماتیک، میان خبرگان منتخب توزیع شدند. نتایج حاصله با استفاده از نرم‌افزارهای Smart PLS و SPSS مورد بررسی قرار گرفتند که مقادیر مربوطه را در شکل‌ها و جداول تدوین شده، آورده شدند. شایان ذکر است که به‌منظور انسجام مطالب سطح معناداری، مقادیر ضریب تعیین و برازش مدل کلی در قالب جدول ۳ ارائه شد.

جدول ۳. پیشران‌های بهبود نظام کارآفرینی و کسب‌وکارهای کوچک روستایی

سازه	علامت اختصاری	شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	آماره T	سطح معناداری	R Squares (ضریب تعیین)	GoF برازش مدل کلی
عوامل زیرساختی	Q1	گسترش مراکز خدمات گردشگری	۴/۸۷	۰/۴۴۱	۱/۹۲۱	۰/۰۰۰	۰/۵۶	۰/۵۷۲
	Q2	افزایش امکانات تفریحی	۴/۸۵	۰/۴۳۶	۹/۶۴۰	۰/۰۰۰	۰/۵۹	۰/۵۸۱
	Q3	گسترش شبکه‌های حمل‌ونقل عمومی	۴/۰۸	۰/۴۰۲	۹/۸۱۵	۰/۰۰۹	۰/۵۱	۰/۵۲۶
	Q4	بهبود زیرساخت‌های عمومی	۵/۱۷	۰/۴۸۱	۹/۲۶۷	۰/۰۰۰	۰/۵۲	۰/۵۲۱
	Q5	ایجاد مراکز تفریحی ورزش‌های ساحلی	۴/۶۷	۰/۴۰۵	۸/۱۳۱	۰/۰۰۰	۰/۶۱	۰/۶۱۲
	Q6	گسترش راهنمای گردشگران	۴/۳۴	۰/۴۳۰	۹/۱۴۵	۰/۰۰۰	۰/۶۶	۰/۶۴۷
	Q7	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و متنوع	۵/۷۶	۰/۳۶۱	۶/۴۶۶	۰/۰۰۰	۰/۶۹	۰/۴۵۳
	Q8	ترویج اقتصاد متنوع در بخش صنعت و گردشگری	۴/۰۹	۰/۴۶۷	۳/۵۶۷	۰/۰۰۹	۰/۳۸	۰/۴۲۴
عوامل اقتصادی	Q9	منافع اقتصادی توسعه گردشگری	۴/۴۶	۰/۳۷۲	۵/۳۳۱	۰/۰۰۰	۰/۵۸	۰/۵۵۶
	Q10	افزایش زنجیره ارزش در بخش کشاورزی، صنعت و خدمات گردشگری	۴/۳۳	۰/۳۳۲	۸/۲۴۳	۰/۰۰۰	۰/۴۷	۰/۵۰۷
	Q11	ایجاد درآمد پایدار روستایی	۵/۴۴	۰/۴۴۶	۹/۵۵۸	۰/۰۰۰	۰/۶۴	۰/۵۶۷
	Q12	تشویق به حفظ فرهنگ و صنایع‌دستی محلی	۴/۱۳	۰/۶۰۴	۵	۰/۰۰۳	۰/۶۵	۰/۶۱۲
عوامل فرهنگی	Q13	افزایش آگاهی جامعه محلی نسبت به مزایای گردشگری روستایی	۵/۱۳	۰/۴۱۳	۱۰/۳۲۱	۰/۰۰۰	۰/۵۹	۰/۵۹۳
	Q14	هویت بخشی به جامعه محلی	۴/۱۵	۰/۵۱۷	۶/۳۲۶	۰/۰۰۰	۰/۴۹	۰/۵۲۵
	Q15	ایجاد فعالیت‌های فرهنگی برای ساکنین جامعه محلی	۴/۲۳	۰/۴۱۶	۶/۵۳۴	۰/۰۰۴	۰/۶۱	۰/۵۶۹
	Q16	افزایش خطمشی‌ها و سیاست‌ها برای حفظ منابع و مکان‌های دیدنی روستایی	۴/۳۳	۰/۵۲۴	۶/۶۲۱	۰/۰۰۲	۰/۶۰	۰/۵۰۸
	Q17	جلوگیری از تداخل کاربری‌ها	۵/۴۴	۰/۵۰۱	۶/۳۳۲	۰/۰۰۰	۰/۶۷	۰/۵۲۷
عوامل قانونی	Q18	حفاظت از منابع طبیعی و زیست‌بوم ساحلی	۵/۴۰	۰/۴۹۶	۶/۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۶۵	۰/۵۲۱
	Q19	افزایش امنیت گردشگران	۴/۷۳	۰/۳۶۹	۶/۳۶۱	۰/۰۰۰	۰/۴۵	۰/۴۸۱
	Q20	توزیع عادلانه امکانات و خدمات گردشگری	۴/۰۴	۰/۴۶۸	۵/۳۴۱	۰/۰۱۲	۰/۴۳	۰/۴۷۴

با توجه به جدول فوق می‌توان نتیجه گرفت که انحراف استاندارد و میانگین نمونه از وضعیت خوبی برخوردار هستند و تمام سازه‌ها (۲۰ سازه)، یعنی مضامین سازمان دهنده ارتباط معناداری دارند. برای سنجش برازش بخش ساختاری مدل‌ها با استفاده از معیار R2 ابتدا باید مقدار R2 تمامی سازه‌ها محاسبه شده و سپس در مورد سازه‌هایی که مقدار R2 آن‌ها در حد ضعیف و کمتر است، توجه بیشتری شود. همان‌طور که در جدول بالا مشخص است، مقادیر R2 برای کلیه متغیرهایی بیشتر از حد قوی است که نشان‌دهنده قدرت پیش‌بینی بالایی مدل است. معیار GoF مربوط به بخش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است. بدین معنی که توسط این معیار، محقق می‌تواند پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود، برازش بخش کلی را نیز کنترل نماید. مقدار GoF به دست آمده در مدل نیز نشان‌دهنده برازش کلی قوی مدل است. دیاگرام زیر، مدل تحلیل مسیر پژوهش را نشان می‌دهد. بر روی مدل اعدادی قید شدند که به‌عنوان ضرایب استاندارد مسیرها هستند و اعداد داخل پرانتز نیز بار عاملی متغیرها را نشان می‌دهند.

شکل ۳. مدل تحلیل مسیر متغیرهای پژوهش (مضامین)

نتایج تحقیق حاکی از آن است که تمام شاخص‌ها، مقادیری بالاتر از حد قابل قبول را کسب کردند و تناسب شاخص‌های مدل حاکی از مناسب بودن مدل اندازه‌گیری در پژوهش حاضر است. از میان شاخص‌های بررسی شده، به ترتیب عوامل زیرساختی، اقتصادی و قانونی به ترتیب بیشترین تأثیر را بر بهبود نظام کارآفرینی در نواحی روستاهای

ساحلی شهرستان بابلسر دارا هستند و ضریب تعیین هر یک از شاخص‌های بررسی شده نشان‌دهنده میزان اعتبار و اهمیت آن‌ها می‌باشند. به طوری که شاخص‌های مذکور به ترتیب بالاترین بار عاملی را به خود اختصاص دادند. شایان ذکر است که در مقابل عوامل فرهنگی کمترین اثر را بر بهبود کارآفرینی روستایی دارا می‌باشند و شاخص‌های بررسی شده در این بخش کمترین بار عاملی را به خود اختصاص دادند (شکل ۳ و جدول ۴).

جدول ۴. اولویت‌بندی مؤلفه‌های کلیدی بهبود نظام کارآفرینی و کسب و کارهای کوچک روستایی

رتبه	مقادیر بار عاملی	شاخص‌ها	علامت اختصاری	ضرایب تحلیل مسیر	سازه
۲	۰/۷۴۱	گسترش مراکز خدمات گردشگری	Q1		عوامل زیرساختی
۳	۰/۷۲۶	افزایش امکانات تفریحی	Q2		
۹	۰/۶۱۵	گسترش شبکه‌های حمل‌ونقل عمومی	Q3	۰/۶۴	
۱۳	۰/۵۶۳	بهبود زیرساخت‌های عمومی	Q4		
۱	۰/۷۹۲	ایجاد مراکز تفریحی ورزش‌های ساحلی	Q5		
۱۱	۰/۵۹۰	گسترش راهنمای گردشگران	Q6		
۴	۰/۶۸۱	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و متنوع	Q7		
۷	۰/۶۵۶	ترویج اقتصاد متنوع در بخش صنعت و گردشگری	Q8		عوامل اقتصادی
۱۴	۰/۵۴۸	منافع اقتصادی توسعه گردشگری	Q9	۰/۵۶	
۵	۰/۶۷۷	افزایش زنجیره ارزش در بخش کشاورزی، صنعت و خدمات گردشگری	Q10		
۶	۰/۶۶۹	ایجاد درآمد پایدار روستایی	Q11		
۱۵	۰/۵۴۴	تشویق به حفظ فرهنگ و صنایع دستی محلی	Q12		
۱۷	۰/۵۲۳	افزایش آگاهی جامعه محلی نسبت به مزایای گردشگری روستایی	Q13	۰/۴۶	عوامل فرهنگی
۱۹	۰/۵۰۹	هویت بخشی به جامعه محلی	Q14		
۲۰	۰/۴۹۴	ایجاد فعالیت‌های فرهنگی برای ساکنین جامعه محلی	Q15		
۱۲	۰/۵۷۲	افزایش خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها برای حفظ منابع و مکان‌های دیدنی روستایی	Q16		عوامل قانونی
۱۰	۰/۶۳۳	جلوگیری از تداخل کاربری‌ها	Q17		
۸	۰/۶۵۳	حفاظت از منابع طبیعی و زیست‌بوم ساحلی	Q18	۰/۵۳	
۱۶	۰/۵۴۱	افزایش امنیت گردشگران	Q19		
۱۸	۰/۵۱۸	توزیع عادلانه امکانات و خدمات گردشگری	Q20		

بحث

کارآفرینی در ایران به عنوان اجرایی‌ترین استراتژی برون‌رفت از مشکلات اقتصادی و اجتماعی، نیازمند شناسایی و رفع موانع آن است. ظرفیت‌سازی برای توسعه کارآفرینی از یک سو مستلزم ارائه آموزش‌ها و مهارت‌های کارآفرینی با رویکرد بازار محور و بر اساس نیازهای جامعه در همه سطوح آموزشی می‌باشد، و از سوی دیگر نیازمند شناخت و رفع موانع و ایجاد زمینه‌های مناسب جهت توسعه فعالیت‌های تولیدی و خدماتی می‌باشد. حضور پررنگ دولت در اقتصاد ایران و

موانعی که برای رقابت مؤثر بخش خصوصی و کارآفرینان وجود دارد، توسعه کارآفرینی را ناممکن می‌سازد. شاید بتوان گفت که کارآفرینان قبل از آنکه رقابت بخش خصوصی را برای فعالیتهای خود احساس کنند، موانعی مانند شاخص‌های زیرساختی، چالش‌های اقتصادی و قوانین و مقررات اداری و انحصارات دولتی را مانع کسب‌وکار خود می‌بینند. همان‌طوری که اشاره گردید، توسعه کارآفرینی در کشور ایران همواره با موانع جدی مواجه بوده و روستاهای ساحلی ناحیه مورد مطالعه نیز از این قاعده مستثنی نمی‌باشد. علاوه بر آن برای تحقق آن باید شرایط روستاها در زمینه اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی و زیست‌محیطی را در نظر گرفت. توسعه کارآفرینی به‌عنوان یک مقوله فرابخشی، بایستی در همه سازمان‌ها، نهادهای عمومی و دولتی مورد توجه قرار گیرد و توجه بیش‌ازپیش مسئولان و برنامه‌ریزان از یک‌سو عزم ملی تمام سرمایه‌گذاران در راستای تقویت روحیه کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک از سوی دیگر مبتنی بر اقتصاد دانش‌بنیان امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است (Koyana et al, 2017).

متأسفانه در ایران نهاد یا سازمان دولتی که مختص به کارآفرینی باشد، وجود ندارد و تنها در برخی از وزارتخانه‌ها و نهادهای دولتی حمایت‌های محدودی از خوداشتغالی دیده می‌شود. با توجه به اینکه کسب‌وکار مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده رشد اقتصادی بالفعل و بالقوه در جوامع روستایی است، اشتغال نیروی انسانی اساسی‌ترین هدف برنامه‌ریزی اقتصادی، اجتماعی یک جامعه محسوب می‌گردد. لذا در چنین شرایطی اگر بخواهیم برنامه‌ریزی جامع و منطقه‌ای برای تسهیل شرایط ورود به بازار کار را تدوین کنیم، نیاز به شناسایی وضعیت موجود در مناطق روستایی و استخراج مزیت‌های نسبی و چالش‌های هر یک از روستاها داریم که متناسب با نقاط قوت و ضعف هر یک از آنها بتوان فرصت‌های پنهان اشتغال‌زایی آن را با مشارکت و حمایت‌های مالی نهادها و سازمان‌های کارآفرین کشف کرده و فرصت‌های موجود را توسعه داده و تثبیت کرد (Le Quan et al, 2015: 59).

نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهشگران خارجی مثل فونتلساز و همکاران (۲۰۱۸) در زمینه افزایش فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد کاملاً همسو می‌باشد. علاوه بر آن با یافته‌های مک‌کاک، وانگ و سیدیدکو (۲۰۱۷)، هاریا و همکاران (۲۰۱۶) از نظر توانمندسازی روستاییان و بهبود معیشت و کیفیت زندگی کاملاً مطابقت دارد.

همچنین با نتایج تحقیق شیلو، پرسود و جین (۲۰۱۶) در راستای توانمندسازی روستاییان، توسعه منابع انسانی، تنوع‌بخشی اقتصاد روستایی، خلق فرصت‌های شغلی و رشد اقتصادی در نواحی روستایی کاملاً همسو است.

قابل اذعان است که نتایج این پژوهش با نتایج محققان داخلی مثل قدیری و همکاران (۱۴۰۰) در زمینه ارتقای کیفیت زندگی به‌تبع افزایش فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد کاملاً همسو می‌باشد. شایان‌ذکر است که با نتایج تحقیق داوری و همکاران (۱۳۹۷)، فراهانی و الوندی (۱۳۹۹) که هر کدام موانعی را پیش‌روی ترویج کارآفرینی در مناطق روستایی مطرح نمودند، کاملاً همسو بوده و مطابقت دارند. اما نتایج این پژوهش با نتایج دیگر پژوهشگرانی که در پیشینه تحقیق از آنها نام برده شد، در یک راستا نبوده و همسو نمی‌باشند. به‌نحوی که هر یک از آنها از زوایای دیگری به بررسی موضوع کارآفرینی در حوزه مطالعات روستایی پرداختند.

علیرغم وجود ظرفیت‌های محیطی بسیار بالا در روستاهای ساحلی شهرستان بابلسر، روستاهای ناحیه مورد مطالعه با بحران ظرفیتی مواجه شدند. به این مفهوم که از یک‌سو مورد استقبال گردشگران برای خرید زمین و ساخت ویلا در روستاها قرار می‌گیرند که به‌تبع آن بورس‌بازی املاک و مستغلات، افزایش قیمت زمین روستایی، تخریب مزارع و باغات و تبدیل آن به شهرک‌های مسکونی ساحلی و تبعات منفی اجتماعی را به دنبال دارند و از سوی دیگر به علت کاهش سطح زیر کشت به دلایل مختلف مثل قانون ارث، فروش اراضی کشاورزی و تغییر کاربری اراضی از کشاورزی به

مسکونی با بحران بیکاری مواجه شدند. علاوه بر آن برای تحقق آن باید مقتضیات مکانی و زمانی روستاها در زمینه اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی و زیست‌محیطی را در نظر گرفت. بنابراین بسته به شرایط و نیازها، توسعه کارآفرینی کسب‌وکارهای خرد و کوچک در مناطق روستایی می‌تواند شامل: بهبود زیرساخت‌های توسعه کارآفرینی مرتبط با حوزه کشاورزی، گردشگری، صنایع تبدیلی و تکمیلی مبتنی بر شرکت‌های کوچک و متوسط دانش‌بنیان با توجه به محیط‌زیست روستایی باشند.

نتیجه‌گیری

توسعه کارآفرینی به‌عنوان یک مقوله فرابخشی، بایستی در همه سازمان‌ها، نهادهای عمومی و دولتی موردتوجه قرار گیرد و توجه بیش‌ازپیش مسئولان و برنامه‌ریزان از یکسو عزم ملی تمام سرمایه‌گذاران در راستای تقویت روحیه کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک مبتنی بر اقتصاد دانش‌بنیان از سوی دیگر امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. برای تحقق اهداف مذکور بر اساس یافته‌های این تحقیق پیشنهادهای زیر مورد تأکید قرار می‌گیرد:

- ❖ تصویب قوانین و مقررات جهت حمایت کارآفرینان در بخش‌های مختلف نواحی روستاهای ساحلی شهرستان بابلسر
- ❖ رفع چالش‌ها و تنگناهای حقوقی و قانونی مهم پیش‌روی کارآفرینان روستایی در نوار ساحلی
- ❖ بهبود دیپلماسی اقتصادی به‌منظور خرید تضمینی بسیاری از محصولات تولیدی به‌ویژه در بخش صنعت
- ❖ آموزش‌های رسمی و غیررسمی در راستای شناسایی فرصت‌های اشتغال و کسب‌وکارهای جدید و کوچک در روستاهای ساحلی شهرستان بابلسر

- ❖ شکل‌گیری و جهت‌دهی سامانه اشتغال و کسب‌وکار مبتنی بر فناوری‌های نوین
- ❖ شناسایی ظرفیت‌های کارآفرینی در روستاهای ساحلی مبتنی بر سامانه تحلیل اطلاعات بازار کار به‌صورت فنی
- ❖ برنامه‌ریزی به‌منظور تبلیغات گسترده از طریق رسانه‌های جمعی و مجازی به‌منظور جذب بیش‌ازپیش گردشگران خارجی

- ❖ ایجاد مشاغل و حرف جدید در جهت تنوع بخشیدن فعالیت‌های اقتصاد روستایی
- ❖ حفاظت از منابع طبیعی و انسانی و جلوگیری از آسیب‌پذیری و آلودگی آن‌ها و تلاش مدیران روستایی جهت ساماندهی کاربری‌ها و جلوگیری از تغییرات مخرب کاربری‌های اراضی.

- ❖ بهبود زیرساخت‌های مهم به‌منظور رونق کسب‌وکارهای خرد و کوچک در روستاهای ساحلی
- ❖ تسهیل در صدور مجوز و حذف بوروکراسی اداری برای گسترش کسب‌وکارهای خرد و کوچک در نواحی روستایی
- ❖ حمایت بیش‌ازپیش تولیدکنندگان با جلوگیری از انحراف سرمایه به‌سوی بورس‌بازی املاک و مستغلات
- ❖ تشویق و ترغیب سرمایه‌گذاران برای ترویج کسب‌وکارهای خرد و کوچک در روستاها در راستای بهبود کیفیت زندگی و معیشت پایدار روستاییان

- ❖ هدایت سرمایه‌گذاران به تولیدات مدرن و نوین مبتنی بر اقتصاد دانش‌بنیان پس از کنترل تورم افسارگسیخته در کشور

- ❖ پرداخت وام و تسهیلات بلندمدت با بهره کم از سوی دولت در راستای رونق و جهش تولید و راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک

- ❖ تحت پوشش قرار دادن بیمه همه کسب‌وکارهای کوچک و خرد روستایی

- ❖ گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی (بسته‌بندی مواد غذایی، سورتینگ محصولات، ایجاد کارگاه‌های تولید میوه‌های خشک به منظور صادرات)
- ❖ ایجاد و گسترش زنجیره تولید پس از رونق کسب‌وکارهای کوچک و فراوری محصولات و ایجاد فروشگاه‌ها جهت فروش با قیمت مناسب در روستاهای ساحلی و توریستی شهرستان بابلسر
- ❖ جایگزینی اقتصاد کشاورزی سنتی به اقتصاد دانش‌بنیان و پایدار در روستاهای ساحلی
- ❖ جایگزینی اقتصاد گردشگری سنتی به اقتصاد گردشگری دانش‌بنیان در روستاهای ساحلی شهرستان بابلسر.

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سه‌م نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سه‌م برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسنده از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، به ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند، تشکر و قدردانی می‌نماید.

منابع

- امیدی، سجاد و چهارسوقی‌امین، حامد. (۱۳۹۶). نقش کسب‌وکارهای کوچک خانگی در کاهش فقر خانوارهای روستایی شهرستان مهران. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۷ (۱)، ۲۳، ۱۸۲-۱۶۷.
- آذر، عادل؛ غلامزاده، رسول و قنواتی، مهدی (۱۳۹۱). *مدل‌سازی مسیری-ساختاری در مدیریت کاربردی نرم‌افزار SmartPLS*. تهران: نگاه دانش
- حسین‌زاده، امید. (۱۳۹۷). بررسی وضعیت کارآفرینی سازمانی در شرکت‌های دولتی و خصوصی مبل‌مان چوبی. *فصلنامه تحقیقات علوم چوب و کاغذ/ایران*، ۳۳ (۴)، ۶۵، ۵۳۰-۵۲۲.
- تقدیسی، احمد؛ جمشیدی، علیرضا و نجفی، مریم (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان اصفهان، پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۹ (۲)، ۳۴، ۷۲-۶۱
- حیدری‌ساربان، وکیل. (۱۳۹۲). نقش توانمندسازی روان‌شناختی بر تقویت کارآفرینی روستای، مطالعه موردی: استان اردبیل. *جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۴۷ (۱)، ۲۰-۳۱. [Doi.org/10.22067/geography.v11i20.30755](https://doi.org/10.22067/geography.v11i20.30755)
- داوری، علی و رضازاده، آرش. (۱۳۹۷). *مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار SmartPLS*. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
- دیوسالار، اسدالله. (۱۳۸۴). *طراحی الگوی بهینه توسعه شهرهای ساحلی، موردی: بابلسر*. رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس.
- داوری، علی؛ رمضان‌پور نرگسی؛ قاسم، افراسیابی، راحله و داوری، علی. (۱۳۹۷). تأثیر سیاست‌های کارآفرینی و محیط کسب‌وکار بر توسعه کارآفرینی. *نشریه توسعه کارآفرینی*، ۱۱ (۲)، ۳۳۸-۳۲۱. [Doi.org/10.22059/jed.2018.250927.652467](https://doi.org/10.22059/jed.2018.250927.652467)

- رضایی، روح اله؛ منگلی، نسرین و صفا، لیلا. (۱۳۹۴). بررسی مفهوم و ابعاد بازاریابی کارآفرینانه و تأثیر آن در کسب و کارهای کوچک و متوسط. *نشریه کارآفرینی در کشاورزی*، ۲(۲)، ۱۹-۱۲. <https://doi.net/dor/20.1001.1.24767735.1394.2.2.1.5>
- سعدی، حشمت‌اله و ناظمی، علی‌اکبر. (۱۳۹۴). نقش کسب و کارهای کوچک و خانگی در اقتصاد روستایی. *دومین همایش ملی افق‌های نوین در توانمندسازی و توسعه پایدار معماری، عمران، گردشگری و محیط‌زیست شهری و روستایی*، ۵-۳
- فراهانی، حسین و الوندی، مینا. (۱۳۹۹). تبیین چالش‌های کارآفرینی کسب و کارهای کوچک روستایی، موردی: روستاهای شهرستان بیجار. *فصلنامه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۰۵(۲۰)، ۱۱۹-۱۰۵. <http://doi.net/20.1001.1.22287736.1399.20.58.5.0>
- قدیری معصوم، مجتبی؛ خراسانی، محمدامین؛ ترکشوند، زهرا و عمیدی، شیمایا. (۱۴۰۰). شناسایی و اولویت‌بندی پیشران‌های توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱۰(۳)، ۴۰-۲۱. <http://doi.net/20.1001.1.23222131.1400.10.37.1.3>
- کشاورز، سهیلا؛ تقوا، حمیدرضا و کرد، حامد. (۱۳۹۸). شناسایی پیشران‌های موفقیت کارآفرینی دیجیتالی با رویکرد فراترکیب. *فصلنامه مدیریت توسعه فناوری*، ۷(۳)، ۱۷۱-۱۴۹. [Doi.org/10.22104/jtdm.2020.3367.2161](http://doi.org/10.22104/jtdm.2020.3367.2161)
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان مازندران.
- مقیم، سید محمد؛ وکیلی، یوسف و اکبری، مرتضی. (۱۳۹۷). *نظریه‌های کارآفرینی*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- مودتی، مهدیه؛ ترابی، تقی؛ معمارنژاد، عباس و محمودزاده، محمود. (۱۳۹۷). عوامل نهایی رسمی و غیررسمی کارآفرینی فرصت‌گرا به روش گشتاور تعمیم‌یافته. *فصلنامه توسعه کارآفرینی*، ۱۱(۱)، ۵۲۱-۵۳۹. [Doi.org/10.22059/jed.2019.265932.652728](http://doi.org/10.22059/jed.2019.265932.652728)
- مریدالسادات، پگاه؛ رکن‌الدین افتخاری؛ عبدالرضا؛ پورطاهری، مهدی و شعبانعلی فمی، حسین (۱۳۹۶). واکاوی وضعیت کارآفرینی پایدار در سیاست‌های کلان و بخش کشاورزی جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه پژوهش‌های روستایی*، ۸(۱)، ۹۹-۸۲.
- نجفی‌کانی، علی‌اکبر و حمیدی فیروزجایی، خدیجه. (۱۴۰۰). تحلیلی بر تنگناها و راهبردهای توسعه کالبدی و فیزیکی سکونتگاه‌های غیررسمی، محله‌های حاشیه‌ای شهر بابل. *فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۱(۳۹)، ۲۱۷-۲۳۸. [Doi.org/10.30488/gps.2020.219392.3187](http://doi.org/10.30488/gps.2020.219392.3187)
- نجفی‌کانی، علی‌اکبر؛ حسام، مهدی و آشور، حدیثه. (۱۳۹۴). سنجش وضعیت کارآفرینی در مناطق روستایی مورد: دهستان استراباد جنوبی گرگان. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۴(۱)، ۵۶-۳۷. [Doi.10.18869/acadpub.ser.4.11.37](http://doi.org/10.18869/acadpub.ser.4.11.37)
- نجفی‌کانی، علی‌اکبر؛ صحنه، بهمن و اخلاقی، محسن. (۱۳۹۷). نقش مدیریت ریسک فعالیت‌های کشاورزی در بهبود شاخص‌های اقتصادی خانوارهای روستایی، موردی روستاهای شهرستان گرگان. *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۳۱، ۷۶-۶۱. [Doi.10.1001.1.22516735.1397.8.31.5.7](http://doi.org/10.1001.1.22516735.1397.8.31.5.7)
- نجفی‌کانی، علی‌اکبر (۱۴۰۰). واکاوی موانع گسترش کشت هیدروپونیک در توسعه اقتصادی روستایی. *فصلنامه پژوهش‌های روستایی*، ۴، ۸۴۷-۸۳۳. [Doi:10.22059/jrur.2021.328535.1664](http://doi.org/10.22059/jrur.2021.328535.1664)
- یوسفی، سمیه؛ شفیع‌ی ثابت، ناصر و رحمانی، بیژن (۱۴۰۱). جایگاه توانمندسازی ذی‌نفعان روستایی بر کارآفرینی و تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان طارم. *فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۲(۱)، ۴۳-۱. <https://doi.org/10.30488/gps.2021.251024.331>

References

- Ahu Tugba, K. (2016). Personality traits on entrepreneurial intention. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 229, 12-21. [Doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.07.109](http://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.07.109)
- Anil, K. (2017). A concept of knowledge and technology enabled empowerment of rural Indian villages. *Current Science*, 112(4), 750-758. [DOI:10.18520/cs/v112/i04/750-758](http://doi.org/10.18520/cs/v112/i04/750-758)
- Aparicio, S, Urbano, D., & Diego, G. (2016). The role of innovative entrepreneurship within Colombian business cycle scenarios: A system dynamics approach. *Futures*, 81, 130-147. [DOI:10.1016/j.futures.2016.02.004](http://doi.org/10.1016/j.futures.2016.02.004)
- Aparicio, S., Urbano, D., & Audretsch, D. (2015). Institutional factors, opportunity entrepreneurship and economic growth: Panel data evidence. *Technological Forecasting &*

- Social Change*, 102 (1), 45-61. DOI: 10.1016/j.techfore.2015.04.006
- Azar, A., Rasul, G., & Qanawati, M. (2011). *Path-structural modeling in the application management of SmartPLS software*. Tehran: Negha Danesh.. (In Persian).
- Bryant, P. (2015). Entrepreneurship and Organizations. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition), 681-685.
- Darmadji, P. (2016). Entrepreneurship as new approach to support national agriculture development program to go self-sufficient food. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 9, 72-82. DOI:10.1016/j.aaspro.2016.02.128
- Davari, A., & Rezazadeh, A. (2017). *Structural equation modeling with SmartPLS software*. Tehran: Academic Jihad Publishing Organization. (In Persian).
- Davari, A., RamzanPour Nargasi, G., Afrasiabi, R., & Davari, A. (2017). The effect of entrepreneurship policies and business environment on entrepreneurship development. *Entrepreneurship Development Journal*, 11 (2), 321-338. Doi.org/10.22059/jed.2018.250927.652467 (In Persian).
- Deller, S., Kures, M., & Conroy, T. (2019). Rural entrepreneurship and migration. *Journal of rural studies*, 66, 30-42. Doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.01.026
- Divsalar, A. (2014). *Designing the optimal development model of coastal cities, case: Babolsar*. PhD dissertation in geography and urban planning, Tarbiat Modares University. (In Persian). Doi.org/10.1108/IJEER-07-2016-0207
- Dongoh, J (2020). Knowledge, empowerment, and action: testing the empowerment theory in a tourism context. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(1), 69-85. Doi.org/10.1080/09669582.2019.1675673
- Escandón, B., & Marcela, D. (2019). Formal institutions, informal institutions and entrepreneurial activity: A comparative relationship between rural and urban areas in Colombia. *Journal of Urban Management*, 8(3), 458-471. https://doi.org/10.1016/j.jum.2019.06.002
- Faggio, G., & Silva, O. (2014). Self-employment and entrepreneurship in urban and rural labour markets. *Journal of Urban Economics*, 84, 67-85. https://doi.org/10.1016/j.jue.2014.09.001
- Farahani, H & Alwandi, M (2019), Explaining the *entrepreneurial challenges of small rural businesses, a case: the villages of Bijar city*. *Geographical Sciences Applied Research Quarterly*, 105 (20), 105-119. http://dorl.net/dor/20.1001.1.22287736.1399.20.58.5.0 (In Persian).
- Fuentelsaz, L., Maricas, J. & Monteri, J. (2018). Entrepreneurs and Innovation: the contingent role of institutional factors. *International small business Journal*, 36 (4), 72- 87. Doi.org/10.22059/jed.2019.265932.652728
- Harpa, E.L., Marian, L.O., Moica, S., & Apavaloaie, I.E. (2014), Analysis of the most important variables which determine innovation among rural entrepreneurs. *4th RMEE Conference The Management Between Profit and Social Responsibility, UT Cluj, 18th-20th September 2014, PP. 237-245*. Doi.org/10.48550/arXiv.1505.05639
- Heydari-Sarban, V. (2012). The role of psychological empowerment on strengthening rural entrepreneurship, case study: Ardabil Province. *Geography and Regional Development*, 1 (1), 31-47. Doi.org/10.22067/geography.v1i1i20.30755 (In Persian).
- Hossein Zadeh, O. (2017). Investigating the state of organizational entrepreneurship in public and private wooden furniture companies. *quarterly of Iran wood and paper sciences*, 33 (4), 522-530. Doi.org/10.22092/ijwpr.2018.122795.1488 (In Persian).
- Ihejimaizu, G. C. (2019). The Role of Entrepreneurship in Rural Development in Cross River State. *Nigeria*, 85-91. https://www.semanticscholar.org
- Iran Statistics Center. (2015). Detailed results of general population and housing census, Mazandaran province. (In Persian).
- Keshavarz, S., Taqhwah, H., & Kurd, H. (2018). Identifying the success drivers of digital entrepreneurship with a hybrid approach. *Technology Development Management Quarterly*, 7(3), 30, 149-171. Doi.org/10.22104/jtdm.2020.3367.2161 (In Persian).
- Kimbu, A.N., & Zisuh Ngoasong, M. (2016). Women as vectors of social entrepreneurship. *Annals of Tourism Research*, 60, 63-79. Doi.10.1016/j.annals.2016.06.002
- Mavedati, M., Torabi, T., Memaranjad, A., & Mahmoudzadeh, M. (2017). Formal and informal

- final factors of opportunistic entrepreneurship using the generalized torque method. *Entrepreneurship Development Quarterly*, 1(11), 521-539. [Doi.org/10.22059/jed.2019.265932.652728](https://doi.org/10.22059/jed.2019.265932.652728) (In Persian)
- McKague, K., Wong, J., & Siddiquee, N. (2017). Social franchising as rural entrepreneurial ecosystem development: the case of krishi utsho in Bangladesh. *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 18(1), 47-56. [Doi.org/10.1177/1465750316686240](https://doi.org/10.1177/1465750316686240)
- Moghimi, M., Vakili, Y., & Akbari, M. (2017). *Entrepreneurial theories*. Tehran: Tehran University Press. (In Persian).
- Moridasadat, P., Ruknuddin Eftekhari, A. R., Portahari, M., & Shaban Ali Fami, H. (2016). Analyzing the status of sustainable entrepreneurship in macro policies and the agricultural sector of the Islamic Republic of Iran. *Rural Research Quarterly*, 8(1), 82-99. (In Persian).
- Najafi Kani, A. A. (2021), Investigating Obstacles to Hydroponic Cultivation Expansion in Rural Economic Development. *Rural Research Quarterly*, 4, 833-847. [DOI:10.22059/jrur.2021.328535.1664](https://doi.org/10.22059/jrur.2021.328535.1664)
- Najafi Kani, A.A., & Hamidi Firouzjaei, Kh. (2021). An analysis of physical and physical development bottlenecks and strategies of informal settlements, marginal neighborhoods of Babol city. *Space Geographical Survey Quarterly*, 11(39), 217-238. [Doi.org/10.30488/gps.2020.219392.3187](https://doi.org/10.30488/gps.2020.219392.3187) (In Persian).
- Najafi Kani, A.A., Hessam, M., & Ashour, H. (2014). Measuring the state of entrepreneurship in rural areas, the case of South Estrabad district of Gorgan. *Space Economy and Rural Development Quarterly*, 4(1), 37-56. [Doi.10.18869/acadpub.ser4.11.37](https://doi.org/10.18869/acadpub.ser4.11.37) (In Persian).
- Najafi Kani, A.A., Sahneh, B., & Akhlaghi, M. (2018). The role of agricultural activities risk management in improvement of economic indexes in the rural families Case study: City of Gorgan. *Regional Planning*, 8(31), 61-76. [Doi.20.1001.1.22516735.1397.8.31.5.7](https://doi.org/10.22516735.1397.8.31.5.7) (In Persian).
- Omidi, S., & Chaharsuqi-Amin, H. (2016), The role of small home businesses in reducing the poverty of rural households in Mehran city. *Space Economics and Rural Development Quarterly*, 7 (1), 167-182. (In Persian).
- Packard Mark, D. (2017). Where did interpretivism go in the theory of entrepreneurship?. *Journal of Business Venturing*, 32(5), 536-549. [Doi.org/10.1016/j.jbusvent.2017.05.004](https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2017.05.004)
- Qadiri Masoum, M., Khorasani, M. A., Torkashvand, Z., & Amidi, Sh. (2021), Identifying and prioritizing the drivers of entrepreneurship development in rural areas. *Space Economy and Rural Development Quarterly*, 10(3), 37, 21-40. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23222131.1400.10.37.1.3> (In Persian).
- Quan, V. L., Peter, V., & Raven, K. (2015). Woman entrepreneurship in rural Vietnam: Success and motivational factors. *The Journal of Developing Areas*, 49(2), 57-76. [DOI:10.1353/jda.2015.0024](https://doi.org/10.1353/jda.2015.0024)
- Rezaei, R., Mengoli, N., & Safa, L. (2014), Researching the Concept and Dimensions of Entrepreneurial Marketing and Its Impact on Small and Medium Businesses. *Entrepreneurship in Agriculture Publication*, 2(2), 12-19. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.24767735.1394.2.2.1.5> (In Persian).
- Saadi, H., & Nazemi, A. A. (2014). The role of small and home businesses in the rural economy, the second national conference of new horizons in empowerment and sustainable development of architecture. *civil engineering, tourism and urban and rural environment*, 3-5. (In Persian).
- Schillo, R. S., Persaud, A., & Jin, M. (2016). Entrepreneurial readiness in the context of national systems of entrepreneurship. *Small Business Economics*, 46(4), 619-637. [DOI: 10.1007/s11187-016-9709-x](https://doi.org/10.1007/s11187-016-9709-x)
- Siphokazi, K., & Roger, B. M. (2017). Rural entrepreneurship and transformation: the role of learnerships. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 23(5), 734-751.
- Sonal, I., & Bhowmick, B. (2015). An exploratory study for conceptualization of rural innovation in Indian context. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 207, 807-815. [Doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.10.171](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.10.171)
- Sorin-George, T., Grigore, A.M. & Marinescu, P. (2014). Economic development and

- entrepreneurship. *Procedia Economics and Finance*, 8(0), 436-443. DOI:10.1016/S2212-5671(14)00111-7
- Taqdisi, A., Jamshidi, A., & Najafi, M. (2016), Investigating factors affecting the development of entrepreneurship in rural production cooperatives in Isfahan city. *Agricultural Extension and Education Research*, 9 (2), 34, 61-72.. (In Persian).
- Witold, N., & Yacine Haddoud, M. (2019). The role of inspiring role models in enhancing entrepreneurial intention. *Journal of Business Research*, 96, 183-193. Doi.10.1016/j.jbusres.2018.11.005
- Yousefi, S., Shafiei sabet, N., & Rahmani, B. (2022). The place of empowerment of rural stakeholders on entrepreneurship and spatial developments of rural settlements in Tarem city. *Space Geographic Analysis Quarterly*, 12(1), 1-14. <https://doi.org/10.30488/gps.2021.251024.331> (In Persian).